

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук
ЯРЕМОВОЇ МАРИНИ ІВАНІВНИ на дисертаційну роботу
**ВІНТСІ ЖОЕ РОЗВЕЛЬТ ІДРІССА «Підвищення
конкурентоспроможності у забезпеченні економічної безпеки
агрохолдингів»**, представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 –
економічна безпека суб'єктів господарської діяльності
(економічні науки)

Дослідження, результати якого представлені у поданій до захисту дисертації **Вінтсі Жое Розвельт Ідрісса «Підвищення конкурентоспроможності у забезпеченні економічної безпеки агрохолдингів»** є актуальним і присвячене розв'язанню важливих для аграрного сектора економіки науково-теоретичних і практичних проблем.

1. Актуальність теми дисертації і її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Ризиковий характер підприємницької діяльності та підвищення рівня конкурентної боротьби вказують на гостру необхідність формування ефективної дієвої системи економічної безпеки суб'єктів господарювання. Украй гостро постає питання для аграрних підприємств з огляду на особливості їх діяльності, що пов'язані із природно-кліматичним фактором та використанням землі як основного засобу виробництва. Водночас, підприємства функціонують як відкрита система у зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та складною динамікою його чинників. Вищезазначене обумовлює необхідність забезпечення економічної безпеки підприємств шляхом підвищення їх конкурентоспроможності, що підвищить їх здатність ефективно нейтралізувати або попереджувати виникнення різного роду загроз та стійкість підприємств до впливу негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Дотримання економічної безпеки дасть змогу захистити аграрні підприємства від дії деструктивних впливів, створити сприятливі умови для їх ефективного функціонування та розвитку.

Враховуючи зазначене, можна констатувати, що в нинішніх умовах розробка теоретичних засад і практичних рекомендацій у сфері забезпечення економічної безпеки агрохолдингів шляхом підвищення їх конкурентоспроможності (на що власне спрямоване дослідження Ж. Р. І. Вінтсі) набуває особливо важливого значення.

Проведене дослідження, результати якого викладені у дисертації, відповідає пріоритетним напрямкам розвитку національної економіки, а також здійснювалося відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри фінансово-економічної безпеки ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України (номер державної реєстрації 0114U006338).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Вінтсі Жое Розвель Ідрісса базуються на комплексному підході до аналізу об'єкта дослідження. Наукова обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, отриманих результатів, висновків та сформованих рекомендацій підтверджується використанням автором наукових методів пізнання на основі системного підходу (методів логічного узагальнення та систематизації; абстрактного методу, прийомів аналогії та зіставлення; економіко-статистичних методів; кореляційно-регресійного та дисперсного аналізу; економічного моделювання, монографічного методу та методу компаративного аналізу), проведеним у роботі ґрунтовним аналізом праць вітчизняних і зарубіжних учених у сфері забезпечення економічної безпеки агрохолдингів шляхом підвищення конкурентоспроможності, опрацюванням значного об'єму статистичної інформації, нормативно-законодавчих актів, апробацією основних положень та результатів дослідження на науково-практичних конференціях різних рівнів.

Дисертація за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам до кандидатських дисертацій економічного профілю, які визначені уповноваженим органом з атестації кадрів вищої кваліфікації, містить вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Дисертаційна робота Вінтсі Жое Розвель Ідрісса характеризується логічною, завершеною структурою та послідовною побудовою, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів.

Відтак, у першому розділі «Теоретичні основи конкурентоспроможності підприємства як концептуальної компоненти його економічної безпеки», досліджено конкурентоспроможність як економічну категорію та основний критерій економічної безпеки підприємства, окреслено теоретичні й прикладні підходи до підвищення конкурентоспроможності як інструменту забезпечення економічної безпеки підприємства, обґрунтовано методологічні принципи розробки стратегій підвищення конкурентоспроможності, виокремлено загрози економічній безпеці підприємства в процесі формування його конкурентних стратегій.

У другому розділі «Процес забезпечення економічної безпеки підприємства шляхом підвищення конкурентоспроможності», проаналізовано досвід забезпечення економічної безпеки передових світових агрокомпаній, проведено компаративну характеристику та оцінку результатів формування і реалізації стратегій конкурентоспроможності світовими агрохолдингами як інструментів забезпечення їх економічної безпеки; здійснено оцінювання загроз економічній безпеці агрохолдингів України в процесі реалізації їх конкурентних стратегій; проведено аналіз запропонованих стратегій конкурентоспроможності та їх впливу на економічну безпеку агрохолдингів.

У третьому розділі «Напрями забезпечення економічної безпеки шляхом удосконалення конкурентних стратегій», запропоновано вектори

вдосконалення системи інформаційного забезпечення формування стратегій підвищення конкурентоспроможності для гарантування економічної безпеки підприємств; окреслено поетапність формування та вибору ефективної стратегії конкурентоспроможності для забезпечення економічної безпеки агрохолдингів; розроблено механізм реалізації стратегії конкурентоспроможності з метою забезпечення економічної безпеки агрохолдингів України.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки й рекомендації, що сформульовані в дисертації є достовірними. Достовірність забезпечено використанням значного обсягу матеріалів офіційної статистики України.

Оцінюючи новизну наукових положень дисертації, винесених на захист, слід зазначити, що вона представлена наступними результатами:

1) новизною дисертаційного дослідження є розроблена та запропонована модель визначення й оцінювання конкурентоспроможності агрохолдингів як результативного маркера їх економічної безпеки, складовими якої є показники ефективності виробництва, ефективності управління персоналом, рівня фінансового стану, ефективності менеджменту та зведений показник впливу зовнішніх факторів, що враховує конкурентоспроможність агрохолдингів на внутрішньому та зовнішніх ринках збуту;

2) удосконалено автором визначення поняття «система економічної безпеки агрохолдингів», яке, на відміну від наявних, містить фінансові, виробничі, техніко-технологічні, кадрові, силові, інституційні, конкурентно-ринкові, інтерфейсні, інформаційні та екологічні компоненти та поняття «конкурентоспроможності агрохолдингів», на основі функціонального підходу, що, на противагу від існуючих структурного та поведінкового підходів, указує на «провали ринку», загрозливі для їх економічної безпеки;

3) елементом наукової новизни є розроблена методика розрахунку індексу економічної безпеки агрохолдингів за оцінкою внутрішнього та зовнішнього середовища їх діяльності за такими ознаками: об'єктивні, суб'єктивні, універсальні, спеціалізовані, кількісні, якісні, комплексні та симплексні;

4) розроблено систему інформаційного забезпечення процесів підтримки економічної безпеки агрохолдингів на бажаному рівні, елементами якої є: інформаційна база забезпечення економічної безпеки шляхом формування стратегій конкурентоспроможності; технології та програмне забезпечення щодо збору й обробки потрібної інформації; механізм інформаційного забезпечення формування стратегій конкурентоспроможності агрохолдингів у контексті їх економічної безпеки; алгоритм інформаційного забезпечення; схема інформаційних потоків у процесі формування стратегій конкурентоспроможності агрохолдингів України у контексті забезпечення їх економічної безпеки;

5) удосконалено комплекс методологічних принципів розробки стратегій забезпечення економічної безпеки агрохолдингів, який охоплює такі принципи, як: переваги економічної безпеки, системності, стійкості ресурсної бази, життєвості, сконцентрованості, врахування сфери конкуренції, плановості, конкурентності, інформативності, узгодженості (координованості, збалансованості), адаптивності (гнучкості), раптовості, інкременталізму, конвергентності, дивергентності, результативності;

6) обґрунтовано механізми забезпечення економічної безпеки шляхом реалізації окремої стратегії або комплексу стратегій конкурентоспроможності, що, на відміну від існуючих, базуються на розробленій моделі оцінки рівня економічної безпеки агрохолдингів, основою якої слугувала модель оцінки ймовірності банкрутства, що була запропонована Дж. Аргенті (А – рахунок), а також охоплюють процедури формування відповідного комплексу стратегій;

7) набули подальшого розвитку, отримана за результатами досліджень, оцінка головних деструктивних чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на економічну безпеку агрохолдингів України, яка показала найбільш негативний вплив двох з них, а саме: безпосередніх чинників виробництва і тиск зовнішньої конкуренції на експортних ринках;

8) класифікація стратегій підвищення конкурентоспроможності агрохолдингів за їх впливом на стан економічної безпеки агрохолдингів. Визначено, що найбільш прогресивною є антиконкурентна стратегія «блакитного океану», яка пов'язана з науково-технологічними інноваціями та нівелює негативні соціально-економічні наслідки цінової конкуренції для економічної безпеки підприємства;

9) механізм формування синергетичного зв'язку між економічною безпекою підприємства та конкурентоспроможністю, зокрема доведено, що підвищення конкурентоспроможності є необхідною умовою і результуючим маркером забезпечення економічної безпеки підприємства, яка у свою чергу є: базовим принципом існування й передумовою конкурентоспроможності підприємства; конкурентоспроможність є як критерієм ступеня економічної безпеки підприємства, так і головним важелем та інструментом політики забезпечення економічної безпеки.

Сформульовані в дисертації положення новизни, висновки і рекомендації є достовірними та базуються на особистих дослідженнях здобувача.

4. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 12 наукових працях загальним обсягом 3,75 д.а., особисто автору належить 3,35 д.а. З них 4 статті надруковано в наукових фахових виданнях України, 1 – у виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць надають автору право публічного захисту дисертації.

5. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Автореферат написаний у науковому стилі, літературною мовою, згідно з поставленими вимогами і повною мірою відображає зміст і структуру дисертації. Порівняння змісту автореферату і основних положень дисертації дозволяє стверджувати про їх повну ідентичність.

6. Цінність результатів дослідження для науки і практики

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в поглибленні теоретико-методичних положень щодо забезпечення економічної безпеки агрохолдингів шляхом підвищення їх конкурентоспроможності. Практична цінність результатів дослідження полягає в розробці концептуальних положень і практичних рекомендацій з підвищення конкурентоспроможності агрохолдингів з метою забезпечення їх економічної безпеки.

Розроблені теоретичні і методичні положення доведено до рівня конкретних пропозицій, використано Українською аграрною конфедерацією (довідка № 2-2/66 від 24.09.2018 р.); Департаментом аграрної політики та сільського господарства Міністерства аграрної політики та продовольства України (довідка № 537 від 12 вересня 2018 р.), агропромхолдингом «Астарта» (довідка №29/156 від 03.10. 2017 р.); Херсонською обласною державною адміністрацією (довідка №58-7523/0/18/05 від 2018 р.), ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (акт від 20 вересня 2018 р. про впровадження результатів дослідження у навчальний процес), про що свідчать довідки приведені у дисертації.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Незважаючи на загальну позитивну оцінку і змістовність викладу результатів наукового пошуку, обґрунтованість та достовірність висновків, в опонованому дисертаційному дослідженні мають місце зауваження і дискусійні положення.

1. У п. 1.1 дисертаційної роботи автором належним чином охарактеризовано сучасні методи аналізу конкурентоспроможності підприємств, а також обґрунтовано їх переваги та недоліки. Однак, зважаючи на предмет дисертаційного дослідження та бачення дисертанта щодо позиціонування конкурентоспроможності як концептуальної компоненти економічної безпеки підприємства (с.31), доцільно було б розкрити теоретико-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання, зокрема на основі бруто-інвестицій, бальної оцінки, за визначенням оборотних коштів, оцінки ринкової вартості та економічної захищеності капіталу.

2. Одним із наукових здобутків автора, які виносяться на захист, є удосконалення трактування поняття «системи економічної безпеки агрохолдингів» (с. 3 автореферату). Враховуючи зазначене, слід більш чітко обґрунтувати ключові положення даного наукового доробку в контексті виокремлення особливостей їх застосування саме в агрохолдингових структурах, що підкреслило б іманентний характер формувань такого типу з-поміж усіх інших видів підприємств. Крім того, більш детального пояснення потребує складова «системи» в даному визначенні.

3. Запропонована автором у п. 2.3 методика розрахунку інтегрального показника економічної безпеки агрохолдингів включає індикатори конкурентоспроможності, ефективності виробництва та управління персоналом, рівня фінансового стану, ефективності менеджменту та впливу зовнішніх факторів (с. 125). Доцільно було б надати більш детальне роз'яснення щодо можливості врахування специфіки сільськогосподарського виробництва як одного із основних критеріїв інтегрального оцінювання, зважаючи на аграрну спрямованість дослідження. При цьому, робота значно виграла б, якби мало місце врахування індикатора екологічної складової, на якій наголошено автором в розробленій системі економічної безпеки підприємства (с. 248, таблиця Г 2, додаток Г).

4. Дискусійними, на нашу думку, є пропозиції автора щодо оцінювання результативності системи інформаційного забезпечення формування стратегій конкурентоспроможності, оскільки узагальнена результативність запропонованих показників (вигоди щодо конкурентоспроможності та вигоди щодо економічної безпеки підприємства) не гарантує повною мірою результативність саме інформаційного забезпечення (с. 160).

5. Запропонований автором механізм забезпечення економічної безпеки агрохолдингів має переважно описовий характер і потребує уточнення окремих положень. Зокрема, враховуючи, що даний здобуток позиціонується як наукова новизна в рубриці «удосконалено» (с. 4 автореферату), слід було б чіткіше обґрунтувати бачення автора щодо розмежування механізмів реалізації окремої стратегії (рис. Ф 8, с. 299) та комплексу стратегій конкурентоспроможності (рис. Ф 9, с. 300), передусім на основі врахування відповідних інструментів, принципів та важелів його імплементації.

6. В умовах глобалізації ринків продовольства та посилення соціальної та екологічної відповідальності бізнесу, доцільно було б більше уваги приділити дослідженню проблем підвищення якості сільськогосподарської продукції як визначального чинника конкурентоспроможності агрохолдингів, які натеper є потужними каталізаторами формування продовольчої безпеки держави та забезпечення її іміджу в міжнародному бізнес-оточенні.

Загалом, зазначені дискусійні положення та зауваження принципово не впливають на наукову та практичну цінність одержаних автором результатів дослідження і не знижують в цілому достатньо високої позитивної оцінки опонованої роботи.

Загальний висновок

Дисертація **Вінтсі Жое Розвель Ідрісса** на тему «Підвищення конкурентоспроможності у забезпеченні економічної безпеки агрохолдингів» виконана на високому науково-теоретичному й методичному рівні, а отримані в процесі дослідження наукові результати характеризуються новизною та мають практичну цінність.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, за своїм змістом і якістю відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук у відповідності з пунктами 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор **Вінтсі Жое Розвель Ідрісса** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності (економічні науки).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри економіки і підприємництва
Житомирського національного
агроєкологічного університету

М. І. Яремова

